

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев2 4297/2023
09.04.2025. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић, Владиславе Милићевић, Марине Милановић и Весне Мاستиловић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Гаврило Рајевић, адвокат из ..., против тужене Специјалне болнице за психијатријске болести „Свети Врачеви“ из Новог Кнежевца, чији је пуномоћник Јован Мишчевић, адвокат из ..., ради утврђења и исплате, одлучујући о ревизијама тужиоца и тужене изјављеним против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1998/23 од 02.08.2023. године, у седници одржаној 09.04.2025. године, донео је

ПРЕСУДУ

УСВАЈА СЕ ревизија тужиоца, па се **ПРЕИНАЧУЈЕ** пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1998/23 од 02.08.2023. године у ставовима првом и другом изреке (преиначујући део), тако што се **ОДБИЈА** као неоснована жалба тужене и потврђује пресуда Основног суда у Кикинди, Судска јединица у Новом Кнежевцу П1 194/22 од 07.06.2023. године у делу става петог изреке за износ од 778.346,70 динара, са законском затезном каматом од 13.07.2018. године до исплате и одлука о трошковима поступка.

НЕ ПРИХВАТА СЕ одлучивање о ревизији тужене изјављеној против става трећег изреке пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1998/23 од 02.08.2023. године, као изузетно дозвољеној (потврђујући део).

ОДБАЦУЈЕ СЕ као недозвољена, ревизија тужене изјављена против става трећег изреке пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1998/23 од 02.08.2023. године (потврђујући део).

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужена да тужиоцу накнади трошкове ревизијског поступка у износу од 228.750,00 динара у року од осам дана од дана пријема пресуде.

Образложење

Пресудом Основног суда у Кикинди, Судска јединица у Новом Кнежевцу П1 194/22 од 07.06.2023. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужиоца. Ставом другим изреке, утврђено је да су ништаве одредбе чланова 18. и 20. Уговора о специјализацији закљученог између тужене и тужиоца 22.04.2010. године. Ставом

трећим изреке, утврђено је да је ништава одредба члана 3. став 2. Споразума о престанку радног односа закљученог између тужиоца и тужене 03.04.2015. године. Ставом четвртим изреке, утврђено је да је ништав споразум закључен између тужиоца и тужене 30.04.2015. године. Ставом петим изреке, обавезана је тужена да тужиоцу исплати износ од 4.054.544,00 динара са законском затезном каматом од 13.07.2018. године до исплате, као и да му накнади трошкове парничног поступка у износу од 295.396,00 динара са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж1 1998/23 од 02.08.2023. године, ставом првим изреке, делимично је усвојена жалба тужене, па је делимично преиначена пресуда Основног суда у Кикинди, Судска јединица у Новом Кнежевцу П1 194/22 од 07.06.2023. године тако што је одбијен захтев тужиоца за исплату преко износа од 3.276.197,30 динара са захтеваном каматом. Ставом другим изреке, преиначена је одлука о трошковима поступка тако што је одбијен захтев тужиоца за накнаду трошкова парничног поступка преко износа од 287.612,00 динара са захтеваном каматом. Ставом трећим изреке, жалба тужене је одбијена и првостепена пресуда је потврђена у преосталом побијеном, а непреиначеном делу. Ставом четвртим изреке, одбијен је захтев тужене за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужилац је благовремено изјавио ревизију у односу на одбијајући део захтева за исплату главног дуга и против решења о трошковима поступка садржаног у другостепеној пресуди због битних повреда одредаба парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права, с позивом на одредбу члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку, док је тужена изјавила ревизију побијајући одлуку садржану у ставу трећем изреке (у делу којим је одбијена као неоснована жалба тужене и потврђена првостепена пресуда у односу на главно потраживање) због погрешне примене материјалног права са предлогом да се о ревизији одлучи као изузетно дозвољеној применом члана 404. ЗПП.

Врховни суд је испитао побијану пресуду у преиначујућем делу одлуке у смислу члана 408. у вези члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11... 10/23) и утврдио да је ревизија тужиоца основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је био у радном односу код тужене у периоду од 15.12.2009. године до 17.05.2015. године. Засновао је радни однос на неодређено време за обављање послова лекара опште медицине при Одсеку психијатрије I. Одлуком директора тужене од 08.02.2010. године, тужиоцу је одобрена специјализација из психијатрије на коју је Министарство здравља дало сагласност решењем од 25.03.2010. године. Између парничних странака закључен је Уговор о специјализацији од 22.04.2010. године којим су регулисана међусобна права и обавезе уговорача. Тим уговором се тужилац између осталог обавезао да након положеног специјалистичког испита остане у радном односу у Специјалној болници за психијатријске болести „Свети Врачеви“ Нови Кнежевац, најмање онолико времена колико је на терет Специјалне болнице за психијатријске болести стицао специјализацију односно колико је трајала специјализација (члан 5. тачка 7) и да уколико не изврши своје обавезе према туженој истој накнади штету односно врати

средства због неизвршења уговорених обавеза (члан 18). Тужилац се налазио на специјализацији од 06.04.2010. до 14.07.2014. године, када је положио специјалистички испит, након чега је у радном односу код тужене провео само део периода чија дужина уговорена Уговором о специјализацији. Радни однос му је престао на основу Споразума о престанку радног односа од 30.04.2015. године, којим је предвиђено да тужиоцу запосленом као начелник Одељења психијатрије радни однос код тужене престаје 17.05.2015. године, ради заснивања радног односа у КБЦ „Драгиша Мишовић – Дедиње“ Београд. Истим споразумом у члану 3. став 2, утврђена је обавеза тужиоца на враћање средстава – трошкова специјализације с обзиром да запослени није провео уговорено време у радном односу након положеног специјалистичког испита (него само 76,25% уговореног времена) о чему је сачињен посебан споразум 30.04.2015. године и утврђен укупан дуг тужиоца према туженој на дан његовог сачињавања у износу од 4.296.544,00 динара (што је динарска противвредност 35.623,71 евро). Утврђени дуг од 4.296.544,00 динара тужилац је исплатио туженој једнократно 27.05.2015. године. Обављање специјалистичког стажа тужилац је започео 06.04.2010. године. Прве две године специјалистичког стажа тужилац је обављао код тужене, а друге две године је обављао у Београду за које време је тамо боравио и у том периоду остваривао право на накнаду за одвојени живот од породице односно накнаду због повећаних трошкова живота у време боравка у другом месту који је именован као теренски додатак и по том основу тужиоцу је исплаћен укупан износ од 778.346,70 динара. У спорном периоду тужена је исплатила тужиоцу укупно 4.296.544,00 динара од чега по основу зараде износ од 3.276.197,30 динара, по основу одвојеног живота – теренског додатка износ од 778.346,70 динара, по основу трошкова школарине износ од 170.000,00 динара и по основу трошкова полагања испита износ од 72.000,00 динара све у проценту од 76,25%.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је с позивом на одредбе Закона о раду, Закона о здравственој заштити и Правилника тужене о образовању и стручном усавршавању запослених, усвојио тужбени захтев налазећи да је су предметне одредбе Уговора о специјализацији и Споразума о престанку радног односа ништаве сагласно члану 103. став 1. ЗОО, па је тужена у обавези да тужиоцу исплати наплаћени новчани износ који је тужилац вратио туженој по основу закљученог споразума, на име накнаде за специјализацију у укупном износу од 4.054.544,00 динара са законском затезном каматом по основу члана 104., 214 и 277 ЗОО.

Другостепени суд је прихватио правно становиште првостепеног суда у делу којим је обавезана тужена да тужиоцу врати новчани износ од 3.276.197,30 динара, који му је исплаћен по основу зараде, у спорном периоду, када се налазио на специјализацији. Међутим, одлучујући о жалби тужене преиначио је првостепену пресуду и одбио захтев тужиоца за исплату износа од 778.346,70 динара, исплаћених по основу трошкова одвојеног живота за последње две године специјализације (преко износа 3.276.197,30 динара до 4.054.544,00 динара). Ово налазећи да је тужилац био у обавези да туженој сходно закљученом Уговору о специјализацији и Споразума врати она средства која су проузрокована искључиво трошковима специјализације, а које чине трошкови одвојеног живота у укупаном износу од 778.346,70 динара.

Врховни суд налази да се основано ревизијом тужиоца указује да је побијена другостепена одлука (у преиначујућем делу одлуке), донета уз погрешну примену материјалног права.

Чланом 60. став 1. и 4. Устава РС, зајемчено је право на рад у складу са законом и да свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни, недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа, те да се нико тих права не може одрећи.

Законом о раду („Службени гласник РС“ број 24/05...95/18), којим се као матичним законом уређује садржина права на рад, сагласно уставној одредби да се право на рад јемчи у складу са законом, прописано је да се права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада, уређују овим законом и посебним законом, да се права, обавезе и одговорности из радног односа уређују колективним уговором и уговором о раду, да се одредбе овог закона примењују и на запослене у државним органима, органима територијалне аутономије и локалне самоуправе и јавним службама, ако законом није другачије одређено (члан 2. став 2). Према одредби члана 49. истог закона, послодавац је дужан да запосленом омогући образовање, стручно оспособљавање и усавршавање када то захтева потреба процеса рада и увођење новог начина и организације рада, да је запослени дужан да се у току рада образује, стручно оспособљава и усавршава за рад. Трошкови образовања, стручног оспособљавања и усавршавања обезбеђују се из средстава послодавца и других извора, у складу са законом и општим актом. У случају да запослени прекине образовање, стручно оспособљавање или усавршавање, дужан је да послодавцу накнади трошкове, осим ако је то учинио из оправданих разлога.

Законом о здравственој заштити („Службени гласник РС“ број 107/05...113/17) прописано је да се права, дужности и одговорности запослених у здравственој установи, односно приватној пракси остварују у складу са прописима о раду, ако овим законом није другачије одређено (члан 172), а да се под стручним усавршавањем у смислу овог закона подразумева стицање знања и вештина здравствених радника које обухвата специјализација и уже специјализације и да трошкове стручног усавршавања здравствених радника сноси послодавац (члан 181). Чланом 184. овог закона, прописано је да је здравствени радник, односно здравствени сарадник дужан да закључи уговор са здравственом установом, односно приватном праксом о правима, обавезама и одговорностима за време стручног усавршавања у току специјализације, односно уже специјализације (став 9), да је здравствени радник, односно здравствени сарадник дужан да у здравственој установи из плана мреже проведе у радном односу двоструко дужи период од периода трајања специјализације односно уже специјализације, по положеном специјалистичком испиту (став 10.). Здравствени радник, односно здравствени сарадник може да обавља здравствену заштиту из области коју специјализира само под надзором овлашћеног здравственог радника, односно здравственог сарадника – ментора (став 11).

Чланом 154. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ број 29/78...“Службени гласник РС“ број 18/20), прописано је да ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, осим уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. Према члану 270. став 1. ЗОО, поверилац и дужник могу уговорити да ће дужник платити повериоцу одређене новчане износе или прибавити неку другу материјалну корист ако не испуни своју обавезу или ако задоцни са њеним испуњењем (уговорна казна).

Имајући у виду цитиране законске одредбе, произлази да се на права, обавезе и одговорности здравствених радника и сарадника примењују општи прописи о раду, пре свега Закон о раду, осим у погледу оних права, обавеза и одговорности које су Законом о здравственој заштити посебно уређене, када се примењују одредбе тог закона.

У конкретном случају, странке су закључиле уговора о специјализацији и тужиоцу је било познато да након специјализације преузима обавезу да ради код тужене најмање онолико времена колико је трајала специјализација, а сходно члану 3. став 2. споразума, туженој је исплатио 4.054.544,00 динара.

Међутим, како је тужилац био специјализант у радном односу, да програми специјализације обухватају и непосредно пружање здравствене заштите, што подразумева и рад са пацијентима на пружању здравствене заштите у складу са Законом о здравственој заштити, то за време трајња специјализације остварује право на плату и друга примања из радног односа за обављање послова и радних задатака на том радном месту и у том периоду. Следом изнетог, тужилац није у обавези да туженој изврши повраћај средстава које је остварио фактичким радом, као и средства која су у функцији таквог рада, јер се ради о накнади за рад која обухвата поред права на плату и право на исплату других примања из радног односа (накнада за одвојени живот, трошкове специјализације и школарине), као неутуђивог права запосленог које је загарантовано чланом 60. став 4. Устава РС, услед чега не може бити предмет слободног располагања, нити по основу уговорене казне која је институт облигационог права, а не радног права, па је прописивањем уговорене казне за случај неизвршавања радне обавезе у истом трајању колико је трајала и специјализација, противно одредби члана 103. став 1. Закона о облигационим односима.

Осим тога, трошкове специјализације запосленог сноси послодавац, а заузврат, здравствени радник је дужан да по положеном специјалистичком испиту у здравственој установи из Плана мреже проведе у радном односу двоструко дужи период од периода трајања специјализације. Последице повреде те обавезе Законом о здравственој заштити нису посебно уређене, а Законом о раду је предвиђена ситуација када запослени прекине образовање, стручно оспособљавање или усавршавање, у ком случају је дужан да послодавцу накнади трошкове, осим ако је то учинио из оправданих разлога. У конкретном тужилац није прекинуо усавршавање већ је, напротив, положио специјалистички испит, наставио рад у матичној установи, а затим у здравственој установи из плана мреже у складу са тада важећом Уредбом о Плану мреже здравствених установа („Службени гласник РС“, бр. 42/2006...68/2019).

Имајући у виду напред наведено, не може се прихватити као правилан закључак другостепеног суда да је тужена у обавези да тужиоцу врати само наплаћени износ по основу зараде, односно плате 3.276.197,30 динара, без трошкова специјализације које чине и трошкови одвојеног живота за последње две године специјализације које је тужилац провео на раду у Београду у износу 778.346,70 динара. Наиме, другостепени суд погрешно налази да је тужилац као специјализант у обавези да сходно закљученом Уговору о специјализацији и споразумима са туженом врати туженој она средства која су проузрокована искључиво трошковима специјализације, не узимајући у обзир да су износи које је тужена исплатила тужиоцу по том основу „теренски додатак-одвојени живот“ били основ и за уплату доприноса за обавезно социјално осигурање. Стога, тужиоцу припада право на исплату новчаног износа који је вратио туженој по основу

закљученог споразума, на име трошкова одвојеног живота за последње две године специјализације у Београду у укупном износу од 778.346,70 динара према налазу и мишљењу судског вештака економско-финансијске струке, са припадајућом законском затезном каматом.

Како је преиначена другостепена пресуда и одбијена жалба тужене поводом ревизије тужиоца, то је преиначена побијана другостепена пресуда у погледу одлуке о трошковима, тако што је потврђена одлука о трошковима првостепеног поступка.

Имајући у виду наведено Врховни суд је применом члана 416. став 1. ЗПП одлучио као у ставу првом изреке.

По оцени Врховног суда, нису испуњени услови из члана 404. ЗПП за одлучивање о ревизији туженог као изузетно дозвољеној.

Према одредби члана 404. ЗПП, ревизија је изузетно дозвољена због погрешне примене материјалног права и против другостепене пресуде која се не би могла побијати ревизијом, ако Врховни суд оцени да је потребно размотрити правна питања од општег интереса или правна питања у интересу равноправности грађана, уједначити судску праксу или дати ново тумачење права (став 1).

У конкретном случају не постоји ни потреба за разматрање правних питања од општег интереса или правних питања у интересу равноправности грађана, нити је потребно ново тумачење права. Специјализација, као облик стручног усавршавања уређена је Законом о здравственој заштити. Из одредби тог закона произлази да је за време специјализације запослени и даље у радном односу у здравственој установи која му је одобрила сепцијализацију, као и да под надзором ментора може да обавља здравствену заштиту из области коју специјализира. Правилником о специјализацијама и ужим специјализацијама здравствених радника и здравствених сарадника („Службени гласник Републике Србије“, бр. 10/13... 109/14), који је министар здравља донео на основу овлашћења из наведеног закона, између осталог је предвиђено да се специјалистички стаж обавља на одговарајућем факултету, у здравственој установи и приватној пракси, односно Агенцији за лекове и медицинска средства, који испуњавају услове утврђене тим актом, а специјализант има обавезу да по предлогу ментора најмање половину специјалистичког стажа проведе на клиникама неког универзитетског центра.

Следствено изложеном, специјализација је посебан вид стручног усавршавања који подразумева и рад са пацијентима на пружању здравствене заштите, за време кога специјализант има право на зараду, будући да законом није другачије прописано. Враћање исплаћене зараде остварене за то време, због неизвршења обавезе специјализанта да по положеном специјалистичком испиту остане у радном односу у Специјалној болници за психијатријске болести „Свети Врачеви“ Нови Кнежевац, најмање онолико времена колико је на терет Специјалне болнице за психијатријске болести стицао специјализацију односно колико је трајала специјализација, било би у супротности са чланом 60. ст. 1. и 4. Устава Републике Србије којим су зајемчени право на рад у складу са законом и право на правичну накнаду за рад. Због тога је, имајући у виду да побијана другостепена пресуда у делу којим је одбијена жалба тужене не одступа од одлука ревизијског суда у истим или битно истоветним чињеничноправним споровима (решења Рев2 3121/2021 од 02.03.2022. године и Рев2

3218/2021 од 14.12.2023. године), на основу члана 404. став 2. ЗПП одлучено је као у другом ставу изреке.

Испитујући дозвољеност ревизије туженог, у смислу члана 410. став 2. тачка 5. ЗПП, Врховни суд је утврдио да ревизија није дозвољена.

Одредбом члана 403. став 3. ЗПП прописано је да ревизија није дозвољена у имовинскоправним споровима ако вредност предмета спора побијаног дела не прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе.

Тужба у овој парници поднета је 05.12.2022. године, ради утврђења ништавости одредбе уговора и споразума у делу новчаног потраживања и исплате. Вредност побијеног дела правноснажне пресуде је 3.276.197,30 динара. Овај износ према средњем курсу НБС на дан подношења тужбе представља динарску противвредност испод 40.000 евра.

Имајући у виду да се у конкретном случају ради о имовинском спору који се односи на новчано потраживање ако ова вредност предмета спора побијеног дела не прелази динарску противвредност 40.000 евра према средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе то је Врховни суд применом члана 403. став 3. ЗПП нашао да ревизија тужене није дозвољена.

На основу изложеног Врховни суд је на основу члана 413. ЗПП одлучио као у ставу трећем изреке.

Тужилац је успео у поступку по ревизији па му на основу члана 153. став 1, члана 154. став 2. и члана 163. став 2. ЗПП припадају опредељени трошкови овог поступка који обухватају трошкове на име састава ревизије 33.750,00 динара, као и на име судских такси за ревизију у износу од 97.500,00 динара и ревизијску одлуку 97.500,00 динара одмрено према Тарифном броју 1 и 2 Таксене тарифе Закона о судским таксама („Службени гласник РС“, бр. 128/24... 106/15).

На основу изнетог применом члана 165. став 2. ЗПП Врховни суд је одлучио као у ставу четвртом изреке.

Председник већа - судија
Мирјана Андријашевић, с.р.

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић